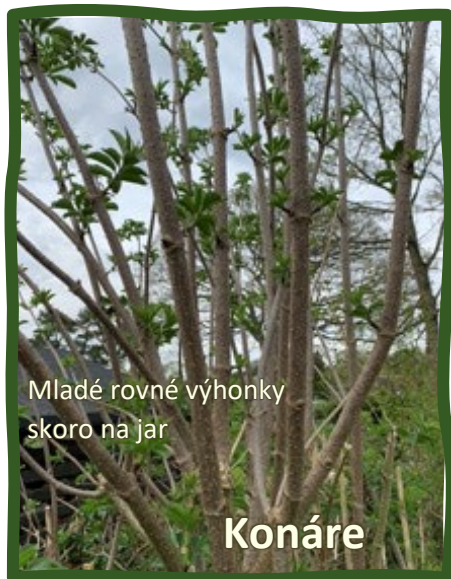

PLANT ID: baza

Sambucus nigra L.

Jar – začiatok leta

Listy bazy sú ľahko rozpoznateľné a benzínová vôňa rastliny je nezameniteľná. Niektorí ľudia ju majú radi, iní nie – čo vy?

Kôra kmeňa a väčších konárov je hlboko zvrásnená a korkovitá, kým nové výhonky sú veľmi rovné, rastú smerom dohora a pokrývajú ich povrchové útvary (**lenticely**).

Stovky **okolíkov** (zhlukov zelených pukov) sa objavia na jar a zmenia sa na aromatické kvety.

Botanický glosár (prvá časť)

Bobuľka – mäsité plody so semenami vo vnútri.

Zložený list – list pozostávajúci z viac než jedného lístka.

Dvojmaternicový (dichotyledon) rastliny s rozvetvenou žilnatinou pripomínajúcou site.

Lístok – menší list tvoriaci súčasť zoskupenia takýchto lístkov.

Lenticely – vystúpené póry slúžiace na dýchanie

Výhonok – mladá vetvička alebo list

PLANT ID: baza *Sambucus nigra*

Koniec leta – začiatok jesene

Bohaté súkvetia bielych kvetov sa zmenia na malé lesklé bobuľky čiernej farby. Každá bobuľka má v priemere 3-5mm a každý zhluk je tvorený približne až 100 bobuľkami.

Koniec jesene - zima

Púčiky listov na začiatku jesene sú červené a posiate novými listami. Baza je opadáva, takže na konci jesene aj tieto listy opadajú. Na kôre sa v zime môžu objaviť zelené riasy.

Zrelé bobule

Tepelne nespracované bobule bazy sú jedovaté

Krík bazy

Usporiadanie listov

Okrúhle ryhovanie

Mladý rovný výhonok

Dreň

Judášovo ucho (*Auricularia auricula-judae*)

Bližke cudzopasníky

Huba zvaná Judášovo ucho rastie na starších konároch alebo suchých pňoch. V suchom počasí je zošúverená, no vo vlhkom nadobudne želatínovú konzistenciu.

Keď zarežete do mladého výhonku, v strede nájdete mäkkú špongiovitú dreň, ktorú je možné ľahko vytiahnuť a vyrobiť si z nej kolík na stanovanie alebo špajdlu na opekanie.

PLANT ID: baza

Sambucus nigra L.

Základné údaje:

Súčasný stav: Rozšírená

Výskyt: Takmer po celej Európe

Popis rastliny (taxonómia)

Člen čeľade pižmovkovité (*Adoxaceae*). Dvojmaternicová. Opadavý drevnatý kvitnúci ker alebo menší strom dorastajúci do výšky 10m.

Kvitnutie od mája do júla

Štruktúra kvetu: Krémovo biely okolík (10 až 20cm v priemere) pripomínajúci roztvorený dáždňik s plochou strieškou.

Plody od augusta do septembra

Známe ako **bobule**. Najprv zelené, potom červené a nakoniec po dozretí čierne..

List

Perovito zložené zúbkované listy, zložené v protistojných pároch.

Prostredie

Nachádza sa v lesnatých oblastiach, nížinách, v oblastiach náletových drevín. Obľubuje úrodnú pôdu a rýchlo kolonizuje narušenú pôdu. Často rastie v blízkosti žihľavy, ktorá tiež obľubuje nutrične bohaté pôdy. Parazitom bazy je huba Judášovo ucho (*Auricularia auricula-judae*)

Jedlá Kvety a bobule sú po uvarení jedlé, no listy a konáre obsahujú toxické množstvo kyanogénnych glykozidov. S listami aj vetvami sa dá hrať, do mali by sme si po nich vždy umyť ruky (najmä pred jedením).

Magický status Magicky veľmi mocná rastlina.

Pri jej horení možno uvidíte diabla, no keď si ju vysadíte pri dome, ochráni vás pred zlými silami.

Miesto v reťazci

Nektár zbierajú včely
Bobuľami sa živía vtáky
Motýle a mole na ne kladú vajíčka, larvy sa živía listami.

DVOJNÍCI:

Bazu si často mýlime s týmito rastlinami: Kalina siripútková (*Viburnum lantana*) a jarabina (*Sorbus aucuparia*). Obe majú biele okolíkovité kvety s plochou strieškou. Baza má, podobne ako jarabina, menej protistojných párov zúbkovaných lístkov, ktoré navyše nie sú na stonke tak úhľadne usporiadané. Keď baza nekvitne, najlepším poznávacím znakom je vráskavá kôra a benzínový zápach.

Iné názvy

Známa aj ako čierna baza, psia baza, biedza, bez, pánbožkova apotieka

Čo si všímať

Najlepší čas na zber/pozorovanie

Záleží na tom, čo s ňou chcete robiť!

- Na jar si môžete z listov uvariť čaj alebo si ich vypražiť, no opatrne – neuvarené kvety a bobule sú jedovaté!
- Na jar sa dá vďaka stúpajúcej živici ľahko odstraňovať kôra, z ktorej si môžete vyrobiť píšťalky (známe ako májové píšťalky) a ceruzky.
- Na jeseň môžete zbierať bobule, z ktorých sa dá vyrobiť farbivo, ovocná šťava a...víno!
- Jesenné konáre môžete použiť na vystrúhanie vlastného bazového prútika.

Stonka a kmeň

Pozorujte zvrásnenú korkovitou kôru a mladé rovné výhonky s nepravidelne rozmiestnenými lenticelmi na povrchu.

Judášovo ucho je v suchom počasí je zošúverené, no vo vlhkom nadobudne želatínovú konzistenciu.

PLANT ID: baza *Sambucus nigra*

Botanický glosár (druhá časť)

Protistojné (listy) – listy vyrastajúce oproti sebe na stonke.

Perovito zložený – zložený list pozostávajúci z troch a viac lístkov usporiadaných protistojne.

Dreň – Mäkký špongiovitý materiál tvoriaci výplň mladých konárov bazy.

Taxonómia – vedecká metódy identifikácie, popisu, pomenovania a zaradenia živých organizmov.

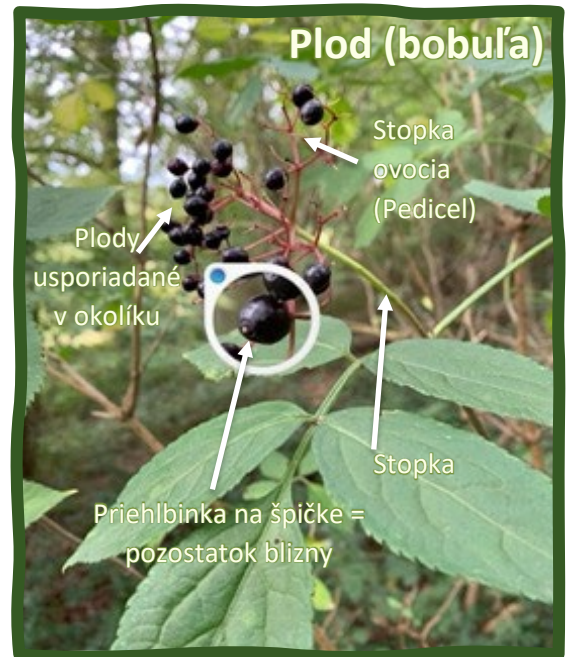
Okolík – Skupina kvetových stopiek rastúcich dohora ako rebrá dáždnika.

Žila – Časť listu prenášajúca rastlinou výživné látky

Stopka -časť spájajúca list so stonkou

Bližšie sa s bazou môžete zoznámiť prostredníctvom náučnej filmotéky Pappusu.

Ostatné pojmy

Úrodná pôda – pôda obsahujúca dôležité nutričné látky pre rast rastlín (napr. dusík, fosfor a draslík).

Najväčšie a najstaršie: Baza nie je známa tým, že by dosahovala výnimočnú výšku alebo vek, avšak vo francúzskom regióne Haute-savoie rastie baza s obvodom kmeňa 2 metre, čo je na túto drevinu nezvyčajný rozmer. Maximálna výška bazy je 15 metrov.

Pre viac informácií pozri Hravé učebné materiály Matematika 12: Výška stromov

Globálna riziko vyhynutia (IUCN – Červený zoznam).

